



# **FRA PRINSIPPER TIL HANDLING**

**Etter Unctad: Veien mot mer ansvarlig utlån og lånopptak**

# Innhold

<b>Forord</b>	<b>s.3</b>
<b>Innledning</b>	<b>s.4</b>
<b>Oversikt over prinsippene</b>	<b>s.5</b>
<b>Eksperters syn på veien videre</b>	<b>s.9</b>
<b>Dr. John Williamson</b>	<b>s.9</b>
<b>Dr. Léonce Ndikumana</b>	<b>s.10</b>
<b>Dr. Kunibert Raffer</b>	<b>s.11</b>
<b>Dr. Anne Gelpern</b>	<b>s.12</b>
<b>Otavio Ladeira de Medeiros</b>	<b>s.14</b>
<b>Jostein Hole Kobbeltvedt</b>	<b>s.16</b>
<b>Sammendrag av anbefalinger til norske myndigheter</b>	<b>s.18</b>
<b>Kilder og videre lesing</b>	<b>s.19</b>

Utgitt av SLUG - Slett U-landsgjelda  
SLUG, Kirkegata 5, 0153 Oslo

slug@slettgjelda.no  
www.slettgjelda.no

Forfatter: Ingrid Harvold Kvangraven  
E-post: ingrid@slettgjelda.no

Ansvarlig redaktør: Gina Ekholt

Layout: Christer Bendixen, fortelle.no

Takk til følgende for nyttige kommentarer og assistanse:  
Gina Ekholt, Astrid Iversen, Maria Dyveke Styve og Kathrine Sund-Henriksen.

Trykk: Copycat AS 2012  
Forsidebilde: Jørn Wichne Pedersen  
Trykksaken er blitt til med midler fra Norad.

Slett U-landsgjelda (SLUG) er en nettverksorganisasjon med over 40 tilsluttede organisasjoner. Aktivister og støttespillere arbeider aktivt med informasjon overfor opinion og beslutningstakere, og vi arbeider opp mot Regjering og Storting for å sette gjeldsspørsmål på dagsorden. SLUG spiller en viktig rolle også internasjonalt, og er en del av den internasjonale gjeldsbevegelsen som har utspring i Jubilee 2000-kampanjen.

**SLUG**  
SLETT U-LANDSGJELDA



Foto: Ingrid Harvold Kvangraven

## Forord

Bilde: Doha om kvelden

Våren 2012 reiste Slett U-landsgjelda (SLUG) forventningsfullt til Doha, Qatar for å delta på det trettende toppmøtet for FN-konferansen om handel og utvikling (Unctad). Nå skulle endelig Prinsippene for å fremme ansvarlig långivning og låneopptak lanseres, en prosess SLUG har fulgt med lupe de siste tre årene. SLUG reiste sammen med den norske delegasjonen, ledet av seniorrådgiver i Utenriksdepartementet, Astrid Ajamay. Under generaldebatten sa Ajamay at "Regelmessige gjeldskriser de siste tiårene viser at internasjonale prinsipper og regler er helt nødvendig. Vi erkjenner også at gjeldsslette ikke bare handler om veldedighet, men også om rettferdighet."

Ajamays ord er helt i tråd med den rød-grønne regjeringens sterke politikk på gjeld. Gjennom regjeringsplattformen Soria Moria II forpliktet den seg til å arbeide for et bindende internasjonalt regelverk for ansvarlig långivning. Dette har regjeringen fulgt opp ved å finansiere og støtte Unctads arbeid med prosjektet Principles on Promoting Responsible Sovereign Lending and Borrowing.

Gjennom den treårige prosessen med å utarbeide Prinsippene har SLUG bidratt ved å delta på internasjonale møter hvor Prinsippene har blitt diskutert, og ved å sende inn skriftlige innspill. Etter lanseringen er det et tydelig behov for å kartlegge veien videre. Vårt bidrag til denne prosessen er en samling med innspill fra ledende gjeldsaktører.

En særlig takk til økonomiprofessor Léonce Ndikumana, jussprofessor Anne Gelpern og embetsmann i Brasils finansdepartement Otavio Ladeira de Medeiros som ble intervjuet under konferansen i Doha. I tillegg har økonom John Williamson, professor i nasjonaløkonomi Kunibert Raffer og leder for Kirkens Nødhjelps kontor i Sør-Afrika Jostein Hole Kobbeltvedt bidratt med sine innspill. Ekspertenes anbefalinger og konkrete oppfordringer til hva Norge bør gjøre videre er samlet bakerst i rapporten. Vi håper innspillene deres inspirer norske myndigheter til å fortsette å fremme arbeidet for et bedre internasjonalt regelverk for å sikre ansvarlighet rundt lånetransaksjoner.

– Ingrid Harvold Kvangraven, Oslo 2012.

Informasjons- og analysemedarbeider i Slett U-landsgjelda.

Bilde: Flaggene til UNCTADs medlemsland i Doha, Qatar

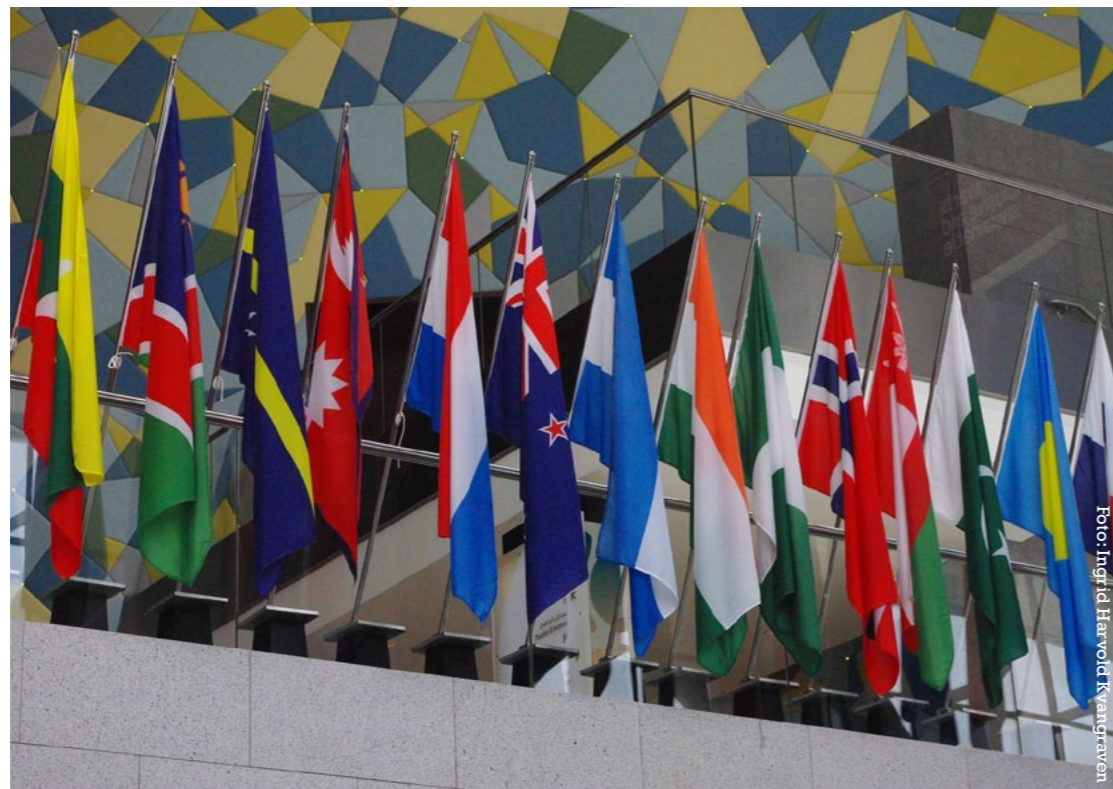


Foto: Ingrid Harvold Kvangraven

## 1. Innledning

I sommer er det tretti år siden Mexico erklærte seg konkurs og det brøt ut gjeldskriser i en rekke utviklingsland. I dag er det europeiske land som har havnet i uføret, samtidig som en tredjedel av lavinntektsland er i såkalt gjeldsnød, ifølge Det internasjonale valutafondet (IMF). I kjølvannet av Mexicos gjeldskrise gjorde verdenssamfunnet to feil. Den første var at det identifiserte krisen som et utviklingslandsproblem, istedenfor et symptom på systemiske svakheter i det internasjonale finanssystemet. Den andre feilen var at utviklingslandene i stor grad måtte betale regningen selv, mens bankene ble reddet.

Til tross for tretti år med gjeldskriser finnes det fortsatt ingen regler for ansvarlig utlån og låneopptak. I april 2012 kom man riktignok et lite skritt på veien mot bedre regulering av lånetransaksjoner da FN lanserte Prinsippene for ansvarlig utlån og låneopptak. Prinsippene ble utformet av representanter fra sivilsamfunn, privat sektor og akademia i regi av FN-konferansen om handel og utvikling (Unctad). I Prinsippene anerkjennes det at uansvarlig utlåns- og låntakerpraksis skyl-

des manglende internasjonale regler, og at både långiver og låntaker har et ansvar når de inngår låneavtaler.

Mens utlån og låneopptak gjennomført på en ansvarlig måte kan fremme vekst og utvikling, kan uansvarlig finansiering ha ødeleggende virkninger for låntakeren, innbyggerne i låntakerlandet, långiveren og andre kreditorer. Store gjeldsbyrder går utover myndighetenes investeringer i sosial sektor, noe som rammer de fattigste hardest. I tillegg strekker konsekvensene av gjeldskriser og uhåndterbar gjeld over landegrensene til den låntakeren det gjelder.

Denne rapporten gir først et sammendrag av Prinsippene, slik de ble presentert på Unctad XIII. Deretter gir rapporten en oversikt over Prinsippenes styrker og svakheter, og hva som bør gjøres i tiden fremover. Informasjonen er hentet fra intervjuer med eksperter på gjeldsspørsmål, som deler sine synspunkt på Prinsippene generelt, og veien videre. Til sist har vi samlet konkrete innspill til hva Norge kan gjøre for å fremme mer ansvarlighet når det kommer til utlån og låneopptak.

## 2. Oversikt over Prinsippene

Prinsippene anerkjenner at både långiver og låntaker har et ansvar for å unngå mislighold av gjeld. Ansvarsområdene deles opp i 15 Prinsipper hvor 1-7 omhandler långivers ansvar og 8-15 omhandler låntakers ansvar. Nedenfor presenteres et sammendrag av Prinsippene. Hele dokumentet kan lastes ned på SLUGs hjemmesider.

### I. Långivers ansvar

#### 1. Representasjon ("Agency")

Långivere må anerkjenne at låntaker involvert i lånetransaksjoner representerer staten og dets innbyggere, og er ansvarlig for å beskytte det offentlige interesser.

#### 2. Informerte beslutninger

Långiver har et ansvar for å sikre at låntaker er informert om lånenes vilkår og bistå låntakeren med å fatte informerte kredittbeslutninger. Dette involverer å sikre at låntaker forstår fordeler og risiko ved det aktuelle lånet som tilbys ("due diligence").

#### 3. Låntakers fullmakt ("due authorization")

Långivere har et ansvar for å vurdere etter beste evne om finansieringen har blitt autorisert i tråd med landets lovgivning, og om de resulterende låneavtalene vil være gyldige og at de vil kunne håndheves i den relevante jurisdiksjonen.

#### 4. Ansvarlige kredittavgjørelser

En utlåner er ansvarlig for å foreta en realistisk vurdering av låntakers kapasitet til å betjene et lån basert på tilgjengelig informasjon (knyttet til Prinsipp 11 om långivers ansvar for å oppgi slik informasjon). Å gi lån over en låntakers nedbetalingsevne vil ikke bare innebære en risiko for at lånet ikke blir betalt tilbake, men det vil også innebære negative konsekvenser for låntakerens øvrige kreditorer. Kredittvurderinger må foretas uavhengig av långivers geopolitiske interesser.

#### 5. Prosjektfinansiering

Långivere som finansierer prosjekt i et låntakerland har ansvar for å utføre en egen forundersøkelse. Når det er aktuelt bør også långiver foreta en evaluering av prosjektets finansielle, operasjonelle, sivile, sosiale, kulturelle, og miljømessige konsekvenser. Ansvar til långiver varierer i

forhold til låntakers ekspertise på området og hvor mye som skal lånes. Låntakers korresponderende ansvar fastsettes i Prinsipp 12.

#### 6. Internasjonalt samarbeid

Alle långivere har en plikt til å etterleve FN-sanksjoner rettet mot et regime. Dette innebærer å ikke delta i finanstransaksjoner med et regime hvis det bidrar til å undergrave eller svekke FN-sanksjoner.

#### 7. Restrukturering av gjeld

I tilfeller der en låntaker åpenbart er ute av stand til å betjene gjelda si, har alle långivere en plikt til å handle i god tro og i samarbeidende ånd for å komme til enighet om en restrukturering av låntakers gjeld. Långiverne bør søke en rask og ryddig løsning på problemet. Låntakers ansvar i en slik situasjon sammenfattes i Prinsipp 15.

### II. Låntakers ansvar

#### 8. Representasjon ("Agency")

Regjeringer representerer staten, og har et ansvar for å beskytte sine borgeres interesser, også når de inngår lånekontrakter. Gjeld som tas opp i statens navn binder staten, fremtidige regjeringer, og fremtidige generasjoner. Dermed bærer regjeringsrepresentanter som inngår lånekontrakter et ansvar for de menneskene som vil måtte tilbakebetale gjelda.

#### 9. Bindende avtaler

En lånekontrakt er en bindende forpliktelse og skal overholdes. Unntakstilfeller kan likevel oppstå, der låntaker er hindret fra å betale tilbake lånet i tråd med kontrakten, på grunn av økonomisk nødvendighet (såkalt "state of economic necessity"). Vanskeligheter med å betale tilbake et lån kan komme av dårlig økonomisk styring, uansvarlig utlånspraksis, naturkatastrofer eller internasjonale kriser.

I situasjoner der det er umulig for låntaker å overholde de opprinnelige lånebetingelsene på grunn av økonomisk nødvendighet, bør Prinsipp 7 og 15 følges. I noen tilfeller bør lånekontrakten revurderes i retten, for eksempel hvis långiver var de-

laktig i korrupsjon eller hvis transaksjonen undergravet FN-sanksjoner.

#### 10. Gjennomsiktighet ("Transparency")

Låneprosessen skal være gjennomsiktig. Låntakerland har ansvar for å få på plass og implementere et juridisk rammeverk som tydelig definerer prosedyrer og klare ansvarsområder knyttet til låneopptak. Korrekt godkjenning og tilsyn av låneopptak må på plass for alle typer finansiering, også garantier inngått av statsrelaterede organer.

Ideelt sett skal de folkevalgte være involvert i låneavgjørelser. Slik involvering kan skje gjennom fastsettelse av et gjeldstak, ved å bestemme målet med låneopptaket, sikre juridisk tilsyn, revidering av låneopptak i ettertid, og/eller andre typer juridisk innblanding.

#### 11. Full offentliggjøring av informasjon ("Disclosure and publication")

Relevante vilkår og betingelser for en finansieringsavtale bør offentliggjøres elektronisk av låntaker slik at de er tilgjengelige for alle interesserte, på relevante språk og i riktig tid. Låntaker har ansvar for å offentliggjøre nøyaktig informasjon om dets økonomiske og finansielle situasjon, på en måte som samsvarer med standard rapporteringskrav. Om låntaker ikke offentliggjør all relevant informasjon, vil de stå i en svak posisjon om de senere vil argumentere for at långiver har et moralsk ansvar for å gi gjeldsslette, om det skulle bli aktuelt.

#### 12. Prosjektfinansiering

Låntaker har et ansvar for å gjennomføre en forundersøkelse av finansielle, operasjonelle, sivile, sosiale, kulturelle og miljømessige konsekvenser av prosjektet og dets finansiering. Låntaker bør offentliggjøre resultatene av en slik evaluering. Långiver har også ansvar for dette, slik det fastslås i Prinsipp 5.

#### 13. Tilstrekkelig administrasjon og overvåking

Låntaker bør utforme og implementere en strategi for å sikre bærekraftig gjeldshåndtering. Låntaker er også ansvarlig for å sikre et effektivt overvåkingssystem og uavhengig, offentlig revisjon av egen gjeldsportefølje. Dette kan for eksempel gjøres ved å etablere et gjeldshåndteringskontor.

#### 14. Å unngå å låne for mye

Regjeringer har et ansvar for å veie fordelene og ulemper opp mot hverandre når de vurderer å ta opp lån. Lån bør tas opp til investeringer der den potensielle sosiale avkastningen er minst lik lånerenten. Det er også legitimt å låne for å finansiere konsum, hvis makroøkonomisk stabilitet og private investeringer trues. Da kan låntaker låne for å finansiere motkonjunkturpolitikk.

#### 15. Restrukturering av gjeld

Hvis restrukturering av gjeld blir uunngåelig, bør det skje raskt, effektivt og på en rettferdig måte. Det er i den forbindelse viktig at låntaker kommuniserer åpent med alle långiverne sine, og signaliserer at den har tilbakebetalingsproblemer så tidlig som mulig. Det er også viktig at låntaker ikke diskriminerer mellom långiverne sine eller opptrer opportunistisk.

#### Initiativets mål: Debatt, konsensus og økt ansvarlighet

Prosjektet ble lansert av Unctad i 2009, i kjølvannet av finanskrisa. Målet var å skape mer ansvarlig lånepraksis, ikke nødvendigvis å etablere nye internasjonale regler. Gjennom arbeid med Prinsippene ønsket Unctad å skape debatt om hva ansvarlig utlån og låneopptak er, og å utvikle et sett med bredt aksepterte prinsipper og praksis for långivning og låneopptak.

De identifiserte Prinsippene følges allerede av noen utlånere og låntakere. Det normative bidraget til Prinsippene ligger altså ikke i å finne nye rettigheter eller forpliktelser innen internasjonal lovgivning, men å identifisere, harmonisere og systematisere grunnleggende prinsipper og "best practice" som anvendes i utlåns- og lånepraksis i dag. Prinsippene går likevel lengre enn det som er utbredt praksis.

Selv om det formelt heter at Prinsippene er til for å fremme ansvarlig utlån og låneopptak mellom stater, er de ment å kunne anvendes på alle typer utlån og låneopptak, også multilaterale lån og lån gitt gjennom eksportkreditter.

#### Inkluderende prosess med bred støtte

Da prosjektet ble påbegynt, ble en ekspertgruppe nedsatt for å utarbeide prinsipper for å fremme ansvarlig utlån og låneopptak. Gruppen bestod av til

#### Punkter som særlig trengs å utdypes er:

Å "handle i god tro". Dette kan tolkes til å bety nesten hva som helst. Jo vagere reglene er, jo lettere er det å ikke følge dem. Som Waibel (2012) fastslår: Utlånere har en tendens til å foretrekke skjønn over rigide regler.

"Økonomisk nødvendighet". SLUG mener at økonomisk nødvendighet ikke bare bør forstås i rent økonomiske termer, men at stater mulighet til å investere i egen utvikling og befolkningens grunnleggende behov, også må tas med i betraktningen. Økonomiprofessor Kunibert Raffer (2012) mener begrepet "økonomisk nødvendighet" også må vurdere et lands mulighet til å investere i sosial sektor for å kunne nå FNs tusenårsmål.

sammen fjorten akademikere, fagfolk, representanter fra privat sektor og representanter fra frivillige organisasjoner, som ble koordinert av Unctad. IMF, Verdensbanken og Paris-klubben var til stede som observatører. Første møte ble holdt i Genève i november 2009, og de endelige Prinsippene ble lansert i Doha i april 2012.

Unctad arbeider nå med å bygge konsensus rundt Prinsippene, særlig gjennom regionale konsultasjoner. Unctadsekretariatet, med lederen Yuefen Li i spissen, har brukt store deler av 2012 på å reise rundt i forsøk på å samle støtte for Prinsippene. Li har blant annet vært i Thailand, Kina, Chile og Angola, og flere grupper med land har vært på besøk hos Unctad i Genève. Li åpnet lanseringen av Prinsippene i Doha, ved å meddele at Prinsippene har fått mye støtte rundt om i verden. Blant enkeltland som offisielt har uttrykt støtte for Prinsippene er Norge, Tyskland, Brasil, Argentina og Island. Blant regionale grupper er medlemslandene til Den islamske utviklingsbanken (IsDB), ACP-EUs felles parlamentariske forsamling (Afrika, Karibien, Stillehavet og EU) og Macro-Economic Financial Management Institute for Eastern and Southern Africa (MEFMI).

FNs generalforsamling har gang på gang vektlagt betydningen av å fremme ansvarlig utlån og låneopptak gjennom den årlige resolusjonen på makroøkonomisk politikk: Ekstern gjeldsbærekraft og utvikling. I 2011 vektla generalforsamlingen behovet for at kreditor og debitor deler ansvaret for å unngå ikke-bærekraftige gjeldsbyrder. Generalforsamlingen oppmuntret medlemsland, de internasjonale finansinstitusjonene (IFI) og andre rele-

vante multilaterale institusjoner og fora til å følge med på prosjektet i Unctad.

Prinsippene er lansert, men de er ikke hugget i stein. Det er fortsatt mulig å debattere, konkretisere og omformulere Prinsippene. Dette er en viktig del av prosessen, fordi det for mange land og aktører er avgjørende med eierskap for å sikre implementering. For eksempel har Kina uttrykt et ønske om å få bruke tid på å diskutere Prinsippene og egen utlånspraksis, for så å kunne gradvis løse eventuelle problemer med egen utlånspraksis.

Prinsippenes styrke er at de har blitt til gjennom en svært inkluderende prosess, og at det er bred enighet om at Prinsippene er gode og relevante. Naturlig nok er det vanskelig å enes om konkrete og revolusjonerende punkt når det er mange interessenter involvert. Prinsippene er noe mer utdypet i sin opprinnelige form sammenlignet med sammendraget i denne rapporten, men de er fortsatt vage. Som økonomiprofessor Kunibert Raffer uttaler: Prinsippene er på mange måter som motherhood and apple pie: De er så generelle og gode at det er umulig å være imot dem.

Før året er omme vil Unctad gi ut en bok med en samling av artikler av jurister som vurderer forskjellige sider ved Prinsippene, særlig sett i lys av dagens utlåns- og lånepraksis.

#### Frivillighet versus bindende regler

Foreløpig er Prinsippene basert på frivillighet, noe som blir kritisert fra mange hold. Ettersom det ikke følger en straff mot utlånere og låntakere dersom de ikke handler i tråd med Prinsippene, er det lett

å anta at de vil avfeies og ignoreres av mange långivere og låntakere.

Jurist Anne Gelpern (2012) mener imidlertid at det er strategisk lurt å bevare Prinsippenes ikke-bindende karakter. Implementering kan i stedet forankres i ordninger som handler om gjennomsiktighet og evalueringer som det allerede er bred oppslutning om. I en nytgitt artikkel analyserer Gelpern lignende "best practice"-initiativ på andre felt, og kommer fram til at det er denne framgangsmåten som har størst mulighet for å skape endringer i utlånspraksis. Over tid, etter hvert som Prinsippene har oppnådd bred aksept, vil de også kunne implementeres i juridiske rammeverk.

Det er viktig å anerkjenne at Prinsippene er en del av et større bilde, hvor det allerede finnes andre internasjonale og regionale initiativ som har lignende mål. De forskjellige initiativene bør da forstås som gjensidig forsterkende, ikke konkurrerende.

Et eksempel på lignende initiativ er OECD-prinsippene for eksportkreditbyrå. I tillegg kan man se en sammenheng mellom Prinsippene og FNs konvensjon mot korrupsjon (UNCAC), som er et bindende internasjonalt regelverk under FN. Både Prinsippene og UNCAC bygger på ideen om rettssystem hvor embetsmenn er ansvarlige overfor borgerne, og ifølge økonomen Juan Justo (2012) finnes over-

lapp med UNCAC i omtrent halvparten av Prinsippene. I tillegg er kredittratingbyråenes virksomhet viktig i denne sammenhengen, og bør også tas i betraktning.

For mer om foredele og ulemper ved bindende og ikke-bindende fremgangsmåter, les Gelpern 2012: Hard, Soft, and Embedded: Implementing Principles on Promoting Responsible Sovereign Lending and Borrowing.

#### Gjeldsslettemekanisme

Til tross for at Prinsippene i all hovedsak fokuserer på ansvarlig lånepraksis for å forhindre at gjeldskriser oppstår, åpner Prinsipp 15 for rettferdige løsninger i tilfelle et land skulle ha problemer med å tilbakebetale gjelda si. Det er nødvendig å se Prinsippene i sammenheng med arbeidet for en rettferdig og uavhengig gjeldsslettemekanisme som kan løse gjeldstviser med en forståelse av konsepter som ubetalbar gjeld og illegitim gjeld.

Prinsippene er et skritt i riktig retning for arbeidet med mer ansvarlig utlån og lånepolitikk. Norge var en viktig bidragsyter i prosessen, både politisk og økonomisk

Illustrasjonsbilde



## 1. Eksperters syn på veien videre

Rapportforfatteren snakket med flere involverte parter som hadde syn på veien videre, og hva Norge kan gjøre.

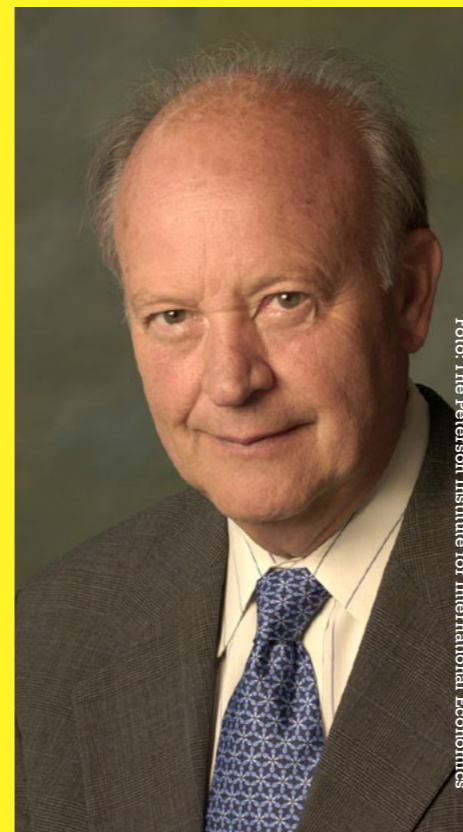


Foto: The Peterson Institute for International Economics

#### Dr. John Williamson

Sjefsøkonom ved The Peterson Institute for International Economics

Medlem av ekspertgruppa: Ja.

Også mannen bak begrepet "The Washington Consensus"

Informasjon hentet fra: Telefonintervju 24.04.2012

#### Dr. John Williamson

- Utfallet av arbeidet med Prinsippene er svært bra, sier Dr. Williamson. Han var med i ekspertgruppen gjennom hele prosessen. Williamson bidro med økonomisk kompetanse, og følte særlig sterkt for Prinsipp 14: Å Unngå å låne for mye. Han bidro med å få inn et økonomisk perspektiv, i tillegg til det juridiske.

Williamson skulle likevel likt å se en gjeldsslettemekanisme komme på plass i

tillegg til regler for ansvarlig utlån og låneopptak. - Man kan jobbe for å få muligheter for å restrukturere gjeld gjennom en gjeldsslettemekanisme inn i lånekontrakter, forklarer Williamson. - Det er mulig å sette opp en gjeldsslettemekanisme uten internasjonale bindende regler for ansvarlig utlån og låneopptak.

Mekanismen vil kunne brukes av de som slutter seg til mekanismen, og refererer til den i lånekontrakter. Williamson foreslår altså en slags frivillig gjeldsdomstol.

#### Veien videre

- Unctad forsøker nå å få flest mulige land til å akseptere Prinsippene, og å implementere dem i sine nasjonale lovverk, forklarer Williamson. Han legger til at det kunne vært en god idé å nedsette en komité for å overvåke hvorvidt land overholder disse Prinsippene eller ikke. I tillegg kan det være en god idé at land reviderer gjeldsporteføljene sine selv, og sørger for at all slik informasjon er offentlig tilgjengelig.

Williamson understreker at Unctad er et bedre alternativ enn mange andre organer som en slik prosess kunne ligget under. Unctad er demokratisk, og er hverken en utlåner eller en låntaker. Mens Unctad oppfattes som utviklingslandenes organ, anses IMF og Verdensbankens som de rike landenes institusjoner. Begge har sine fordeler og ulemper. FNs avdeling for økonomiske og sosial spørsmål (UN DESA) kunne også vært et godt alternativ for slikt arbeid.

Når det gjelder Norges rolle mener Williamson at det bør fremkomme at de låner ut penger i tråd med Prinsippene. Som et ledd i dette, bør Norge sørge for at Oljefondet kun låner ut penger til land som har implementert Prinsippene for ansvarlig låneopptak.



**Dr. Léonce Ndikumana**

Økonomiprofessor ved University of Massachusetts, Amherst

Medlem av ekspertgruppa: Nei.

Også forfatter av boka: "Africa's Odious Debts – How foreign loans and capital flight bleed a continent".

Informasjon hentet fra: Intervju 20.04.2012

#### Dr. Léonce Ndikumana

- Finanssektoren har for det meste fått holdes utenfor internasjonal regulering, og ingen har tidligere forsøkt å etablere slike prinsipper, sier professor Ndikumana. Han anser derfor utformingen av Prinsippene som et viktig og modig skritt.

Problemet med frivillige prinsipper

- Lånesystemet vi ser i dag er helt klart sub-optimalt, begynner Ndikumana. - Det finnes uheldige insentiver som fremmer uansvarlig utlån og låneopptak og

ingen regler er nedfelt som kan hindre overdreven risiko innenfor lånemarkedet. Man trenger insentiv for å håndheve regler og kontrollere adferd. Derfor blir jeg skeptisk til den myke ordlyden som er innbakt i Prinsippene, da det er usikkert hva de egentlig bringer med seg av merverdi. Professoren er også skeptisk til at Prinsippene ikke er bindende.

Ndikumana trekker fram Togo som eksempel. - Om IMF bryter Prinsippene for ansvarlig utlån, hva skal Togo da gjøre? IMF er den største utlåneren til landet, og de er avhengig av midlene fra fondet. IMF har dermed ikke insentiv til å følge Prinsippene ettersom brudd ikke fører med seg noen konsekvenser. Låntakerland har i dag ingen beskyttelse mot uansvarlige, store utlånere. Dessverre vil ikke lanseringen av Prinsippene forandre dette skjeve maktforholdet, sier han.

Professoren anerkjenner likevel at myk lovgivning kan være et godt utgangspunkt, men at målet da må være å bevege seg mot et mer bindende regelverk. Fortsatt er det ikke laget en plan for hvordan man kan få til dette. Ndikumana understreker at utgangspunktet for arbeidet er svært viktig. - Om man skal begynne med myk lovgivning, må den likevel være solid. Klarer man ikke å få til god myk lovgivning, vil man aldri klare å få til god bindende lovgivning, advarer Ndikumana.

#### Styrkene ved Prinsippene

Det som er bra med Prinsippene, i Ndikumanas øyne, er følgende:

- Vektlegging av full offentliggjøring av informasjon om låneprosesser. Dette vil gjøre det mulig for sivilsamfunn å få innsyn i offentlige prosesser, og dermed vil de kunne stille egne regjeringer til ansvar. Ndikumana savner imidlertid operasjonalisering av dette Prinsippet, og stiller spørsmålet: Hvordan skal dette gjøres?
- At de er fremtidsrettede. Dermed vil de kunne hindre fremtidig uansvarlighet.
- Ansvarlighet hos både långiver og låntaker. Det er bra at det anerkjennes at begge parter er ansvarlige, men igjen trengs det en plan for hvordan man skal håndheve slik ansvarlighet.

#### Manglene ved Prinsippene

Ndikumana mener Prinsippene preges av følgende svakheter:

- Låntakerstatens legitimitet tas ikke i betraktning. Det må den gjøre om en utlåner skal kunne handle ansvarlig. Man trenger ikke bruke ordet "legitim", men kan for eksempel kreve at låntakerregjeringen må være "utviklingsorientert".
- I tillegg til å se framover, bør slike prinsipper også åpne for at man må ta oppgjør med tidligere uansvarlig praksis. Utviklingsland betaler fortsatt ned på såkalt odios gjeld, altså gjeld som stammer fra lån som ble gitt på uakseptable premisser, til korrupte statsledere, eller til dårlige prosjekter. Ndikumana foreslår at både debitor- og kreditorland burde gjennomføre gjeldsrevisjoner, for å avgjøre gjeldens legitimitet. Illegitim gjeld bør ikke tilbakebetales/innkreves.
- Prinsippene er ikke bindende.
- Konkretisering av Prinsippene er nødvendig. For eksempel må det defineres hva som egentlig menes med ansvar. Ndikumana mener låntakers ansvar overfor befolkningen kan konkretiseres ved å kreve at låneopptak må aksepteres av de folkevalgte. Det bør være et absolutt minimum, og man kan sikre at det blir gjort ved å kreve det som donor/utlåner. Dette kan anses som en del av due diligence i Prinsipp 2: Informerte beslutninger.

I tillegg er Ndikumana bekymret for negative reaksjoner til Prinsippene fra flere hold. Særlig USA vil vise motstand, slik de alltid gjør når det er snakk om å overføre makt til organ som de selv ikke kontrollerer. I tillegg må vi forvente negative reaksjoner fra privat sektor, advarer han. Det er derfor viktig at de landene som støtter Prinsippene bidrar tilstrekkelig med finansielle midler, politisk støtte og kompetanse.

Til slutt fastslår professoren at det er en fordel at arbeidet har funnet sted i regi av Unctad. Dette er et demokratisk organ som ikke selv har interesser av å låne ut eller ta opp lån, slik Verdensbanken og IMF har. Derfor er det naturlig at Unctad fortsetter å spille en rolle i utarbeidelsen av bedre og mer bindende regler for ansvarlig utlån og låneopptak.



**Dr. Kunibert Raffer**

Professor i nasjonaløkonomi ved Universität Wien

Medlem av ekspertgruppa: Nei

Også skrevet boka "Debt Management for Development – Protection of the Poor and the Millennium Development Goals"

Informasjon hentet fra: Telefonintervju 24.04.2012

#### Dr. Kunibert Raffer

Raffer mener Prinsippene utgjør et skritt i riktig retning, og påpeker at arbeidet framover vil bli veldig viktig. - For å gi mening og tyngde, bør Prinsippene videreutvikles og for at ansvarsområder skal kunne overholdes, må bedre økonomiske insentiver for å opptre ansvarlig komme på plass, sier han.

Selv om noen av Prinsippene er opplagte, er de like fullt nødvendige, slik som for eksempel Prinsipp 3: Låntakers fullmakt.

Raffer mener at det burde være en selvfølgelig regel at långiver alltid gjør seg kjent med om låntaker faktisk har fullmakt til å inngå lånekontrakter. Dessverre er det nødvendig at dette prinsippet inkluderes, ettersom ikke alle utlånere følger dette prinsippet. Han påpeker at kravet om gjennomsiktighet ("transparency") er særlig viktig.

#### Norge bør gå foran

Raffer påpeker at flere av Prinsippene allerede finnes i mye nasjonal lovgiving i dag. Han støtter konklusjonen i Anna Gelpers artikkel som anerkjenner at det ikke er mulig å gjøre Prinsippene bindende nå, men at det forhåpentligvis kan gjøres på et senere tidspunkt. Kampen for regler for ansvarlig utlån og låneopptak kan sammenlignes med kampen mot slaveri, sier han. - I begynnelsen ble det ansett som latterlig, og kampen tok svært lang tid. Om man vil forandre det eksisterende rammeverket må man være tålmodig.

Videre påpeker professoren at Unctad er det riktige organet til å arbeide med slike spørsmål fordi Unctad verken er långiver eller låntaker. Dessuten er Debt Management and Financial Analysis System (DMFAS), som ligger under Unctad, en svært kompetent institusjon. Raffer peker på at selv rike land tar Unctad seriøst, ellers ville de ikke forsøkt å begrense organisasjonens mandat slik de gjorde på Unctads toppmøte i Doha i april 2012.

Et alternativ for land som vil støtte Prinsippene, er å uttale offentlig at de gir lån og låner i tråd med Prinsippene. Norge kan gå ut offentlig og si at de oppfyller alle Prinsippene, og vise til hvert enkelt Prinsipp. - Om Norge gjør dette, vil det være en ice-breaker. Deretter kan Norge oppmuntre andre land til å gjøre det samme, oppfordrer Raffer.

Et annet forslag er at Norge kan arrangere en konferanse med likesinnede regjeringer for å diskutere hvordan man kan implementere Prinsippene. I følge Ragger er dette også noe sivilsamfunn kan gjøre. - Sivilsamfunn kan også forsøke å presse myndigheter rundt om i verden til å implementere Prinsippene.



Foto: Ingrid Harvold Kvangraven

#### Dr. Anne Gelpern

Jussprofessor ved American University i Washington D.C.

Medlem av ekspertgruppa: Ja

Også skrevet artikkelen "Hard, Soft, and Embedded: Implementing Principles on Promoting Responsible Sovereign Lending and Borrowing". Unctad 2012.

Informasjon hentet fra: Intervju 22.04.2012

#### Dr. Anne Gelpern

- Alle i gruppa tok arbeidet seriøst, derfor ble Prinsippene som de ble, forteller Anne Gelpern. - De kunne blitt sterkere, men det ville vært et tegn på at ikke alle tok dem på alvor. Da ville de heller ikke hatt en lys fremtid.

Gelpern anser tolkning, utarbeidelse og vurdering som tre viktige områder man må fokusere på nå i etterkant av lanseringen av Prinsippene. Utfordringen blir å gjøre Prinsippene meningsfulle og unngå at de

blir irrelevante. For å få til dette må det bred støtte til, fra alle typer långivere og låntakere (multilaterale, bilaterale, private og offentlige).

#### Implementering kan begynne nå

Gelpern ønsker seg en diskusjon om hvordan man skal implementere Prinsippene, ikke om hvordan de kan bli bindende. Det finnes ingen land i verden som implementerer alle Prinsippene på alle områder i dag. Vi må få aktører til å forholde seg til hvordan de kan bli mer ansvarlige utlånere/låntakere.

Ettersom målet med prosjektet er å endre økonomiske og sosiale utfall gjennom økt ansvarlighet, bør ikke fokuset være å endre lovgivning i seg selv. Det er opp til oss å vurdere om en lovendring er tilstrekkelig og/eller nødvendig for å få til mer ansvarlig praksis innen utlån og låneopptak.

Gelpern mener "soft law" er veien å gå for Prinsippene. Det vil ta mange år å gjøre Prinsippene om til en internasjonal bindende avtale (såkalt "hard law"), og slik det alltid blir med internasjonale forhandlinger, vil Prinsippene bli mer utvannet etter at de har blitt forhandlet om av alle verdens land. - Det som er ønskelig er å bygge seg oppover, med Prinsippene som grunnlag. Ikke å forhandle seg nedover, fastslår Gelpern.

Gelpern påpeker også at det er viktig å stille følgende spørsmål: Hva er målet med et bindende regelverk? Og hun svarer på det med et nytt spørsmål: Målet er vel overvåking og institusjonalisering? Dette er lange prosesser som man måtte ha jobbet med etter at Prinsippene eventuelt ble bindende gjennom en internasjonal traktat, om man valgte å kjempe for det. Gelpern presiserer at det er mulig å begynne arbeidet med institusjonalisering og overvåking selv uten en bindende traktat. - Istedenfor å fokusere på veien mot en utvannet traktat bør vi derfor fokusere på å samle støtte for Prinsippene hos långiver- og låntakerland, de internasjonale finansinstitusjonene og private aktører, argumenterer hun.

Å samle støtte til Prinsippene trenger ikke innebære å skrive under på et doku-

ment eller en avtale. Det kan være nok at myndigheter uttaler offentlig at de synes Prinsippene er fornuftige. I tillegg til landrepresentanter, må private aktører, internasjonale institusjoner og regionale grupperinger også støtte Prinsippene.

#### Mangfoldig prosess bidrar til legitimering

Det er verdifullt at Prinsippene ble til gjennom konsultasjoner mellom aktører fra regjeringer, gjeldsbevegelsen, finansinstitusjoner, akademikere fra forskjellige disipliner og private aktører. Prinsippene er dermed et resultat av en svært mangfoldig prosess. Gelpern mener at det er viktig at arbeidet med Prinsippene forblir mangfoldig på alle stadier. Om mindre grupper forhandler om Prinsippene, for eksempel bare låntakerland, vil de miste noe av sin legitimitet.

Dessuten reflekterer Prinsippene mye nasjonal långivning og nåværende praksis hos mange aktører. Det vil være bra for Prinsippene om aktører kan uttale hvilke Prinsipper de allerede følger, og hvilke de ikke har implementert ennå. Etter at vi har sett en offentlig demonstrasjon av etterspørsel for regulering, understreker Gelpern at vi må fokusere på to ting:

Hvordan det kan skapes insentiver for at aktører skal ville offentliggjøre informasjon om gjeldshåndtering, utlånspraksis og låneopptak.

Hvordan man kan forankre gode tolkninger og utarbeidelser av Prinsippene. Her må alle relevant aktører bidra.

#### NGOer kan spille viktig rolle

Gelpern mener interesserte NGOer burde begynne å tenke på hva de mener overholdelse av Prinsippene egentlig betyr. Deretter bør de vurdere hvordan man kan bidra til økt overholdelse av Prinsippene. Helt konkret foreslår Gelpern at NGOer bør gå sammen for å utvikle en evalueringsmetode. En slik metode må ta for seg forskjellige aspekt ved ansvarlig långivning og låneopptak. Aktører kan eksempelvis få en karakter mellom 1 og 6 for å vurdere forskjellige elementer som anses som viktige, som at landet har en

gjeldshåndteringskomité eller at landet offentliggjør informasjon.

Ideelt sett vil flere aktører ha slike evalueringmatriser. For eksempel kan banker og land sette opp sine egne. Sivilsamfunnsgrupper kan gå sammen om en metode. Det er viktig, også her, å bevare prinsippet om å involvere et mangfold av aktører i prosessen for å sikre legitimitet. Videre er det viktig å ha separate evalueringmetoder og framgangsmåter for ulike aktører. Bilaterale, multilaterale, private og offentlige organ må evalueres på forskjellige måter.

Jo mer nyansert evalueringen er, jo mer seriøst vil den oppfattes. Det er lett å avfeie en evaluering som konkluderer med at et regime er "illegitimt". Det er ikke like lett å avfeie en evaluering som tydelig påpeker hvilke områder en aktør er god og dårlig på. En evaluering vil være enda mer legitim om den involverer mer enn én evalueringmetode. Man kunne utgi en sammensatt score. - Dette vil være enda vanskeligere å ignorere, sier Gelpert.

Gelpert mener man også bør forsøke å innlemme evalueringmetoder i eksisterende institusjoner. For eksempel kan man innlemme evaluering i OECD, IMF og i bilaterale avtaler.

#### Med tid dannes aksept

Slik man har sett med andre prosesser, tar det tid å skape aksept hos regjeringer. Men de forandrer mening over tid, og ingen vil være den siste til å overholde et sett med standarder. Gelpert trekker en parallell til Trumans Scoreboard for statlige investeringsfond, en rangering som graderer statlige investeringsfond innenfor områdene struktur, styring, åpenhet og opptreden.

Gelpert mener Trumans evaluering er et godt eksempel på at regjeringer ønsker å få en "god karakter" på slike målinger. Dette til tross for at evalueringen ikke binder land til å gjøre noe som helst med investeringsfondene sine.



Foto: Ingrid Harvold Kvangraven

#### Otavio Ladeira de Medeiros

Leder for Public Debt Strategic Planning Department under Brasils finansdepartement

Medlem av ekspertgruppa: Nei.

Informasjon hentet fra: Intervju 22.04.2012

#### Otavio Ladeira de Medeiros

Brasil har god erfaring med gjeldshåndtering, og Medeiros ble invitert til lanseringen av Prinsippene for å snakke om den brasilianske lånemodellen. Denne modellen ble presentert som nesten helt i samsvar med Prinsippene. Medeiros forklarer at den brasilianske modellen er svært avansert om man sammenligner den med låneopptak i andre utviklingsland. I presentasjonen sin på lanseringen gikk han gjennom låntakerprinsipp for -prinsipp, og forklarte hvordan Brasil forholder seg til dem. - Det eneste Prinsippet Brasil helt klart kan bli bedre på, er evaluering av miljømessige og sosiale konsekvenser av prosjekt finansiert av lån, hevder Medeiros.

#### Regler og reform etter gjeldskrise

Medeiros kan fortelle at det tok et tiår for Brasil å komme seg dit landet er i dag. Han



Foto: Ingrid Harvold Kvangraven

Her taler seniorrådgiver i Utenriksdepartementet, Astrid Ajamay i generaldebatten i Unctad. Hun fastslo at «Regelmessige gjeldskriser de siste tiårene viser at internasjonale prinsipper og regler er helt nødvendige. Vi erkjenner også at gjeldsslette ikke bare handler om veldedighet, men også om rettferdighet.»

understreker at prosessen innebar ikke bare lovendringer og innføring av nye regler, men også en forandring i synspunkt og kultur.

Etter at Brasil led av konsekvensene av gjeldskrisen på 80- og 90-tallet, bestemte regjeringen seg for å sentralisere gjeldshåndtering til en avdeling som skulle ligge under finansdepartementet. Det er denne avdelingen Medeiros nå leder. Siden midt på 90-tallet har Brasil innført en rekke reguleringer av finans- og banksystemet.

Medeiro vektlegger betydningen av god gjeldshåndtering for å sikre makroøkonomisk stabilitet, særlig fordi det innebærer tydelig juridisk ansvar og begrensninger for de som tar opp lån. - God gjeldshåndtering motvirker ikke-bærekraftig låneopptak og sikrer kost- og risikoanalyse for alle lånekontrakter, sier han.

#### Sentralisering er nøkkelen

- Sentralisering av gjeldshåndtering er svært viktig. I mange fattige land i dag er gjeldshåndtering fortsatt svært desentralisert. Land kan ha fire til fem forskjellige aktører som tar opp forskjellige typer lån på vegne av staten. Det kan være sentralbanken eller forskjellige departement som har behov for lån, som et planleggingsdepartement eller et finansdepartement. Når man har alle lånetransaksjoner sentralisert, er man bedre i stand til å evaluere risiko og kostnader, som Prinsipp 14:

Å unngå å låne for mye, tar for seg, sier Medeiro.

Ifølge Medeiro er ikke parlamentet i stand til å vurdere hvilke finansielle betingelser som er gode og hva som lønner seg. Det er nettopp dette avdelingen hans tar seg av. Selv om gjeldsavdelingen i Finansdepartementet kan bestemme hvilke lån de vil ta opp og på hvilke betingelser uavhengig av parlamentet, er det parlamentet som bestemmer hva pengene skal brukes til.

Hovedutfordringen, slik Medeiro ser det, er å transformere Prinsippene til vanlig praksis. Dette vil ikke bare kreve bred støtte for dem, men også institusjonell og kulturell utvikling.

#### Forslag: Ranking av utlåns- og lånepraksis

Medeiro mener Institute of International Finance (IIF) har spilt en viktig rolle i utviklingsland, også med hensyn til gjeldshåndtering. IIF ble etablert i kjølvannet av 80-tallets gjeldskriser. IIF har ingen kapasitet til å håndheve de standardene de anbefaler, men utviklingsland streber likevel etter å gjøre det bedre på rangeringen. Brasil har blitt kåret som nummer 1 på IIFs Investor Relations Rankings, og flere land har kommet til Brasil for å få råd om hvordan de kan forbedre seg. Å skape en lignende Ranking for Prinsippene kan derfor være et nyttig neste steg.





Foto: Ingrid Harvold Kvangraven

### Jostein Hole Kobbeltvedt

Leder for Kirkens Nødhjelps kontor i Sør-Afrika

Medlem av ekspertgruppa: Ja.

Informasjon hentet fra: Intervju 11.05.2012

### Jostein Hole Kobbeltvedt

Jostein Hole Kobbeltvedt var med i ekspertgruppa som representant for sivilsamfunn. Han kan fortelle at prosessen i sin helhet var god og inkluderende, og Kobbeltvedt er imponert over de dyktige menneskene Unctad fikk med seg i ekspertgruppa. Likevel forteller han at prosessen var frustrerende i begynnelsen ettersom Unctad ikke var proaktiv nok. - Det var så dårlig at sivilsamfunnsrepresentantene vurderte å trekke seg ut. Heldigvis tok Unctad en del grep for å drastisk bedre prosessen, og tok med innspillene sivilsamfunn kom med for å bedre rammeverket Prinsippene skulle utformes i, forteller han.

### Radikale prinsipper

De viktigste sakene for sivilsamfunn i begynnelsen av prosessen, var vektleggingen av ansvar, uklarheter rundt prosessen og

at forslagene som ble lagt på bordet var ganske tamme. Etter hvert bedret det seg, og Unctad gikk bort fra å fokusere på å lande på det minste felles multiplum som alle kunne enes om, til å trekke ut noen gode Prinsipper basert på innspill som kom inn fra sivilsamfunn, private banker, IMF, akademikere, og andre.

- I stedet for å produsere noe tamt som representerer et minste felles multiplum, resulterte prosessen i noe nytt, sier Kobbeltvedt. Han understreker at Prinsippenes styrke er at de er noe alle kunne leve med, samtidig som de har slagkraft.

Til tross for at Prinsippene ved første øyekast ser svært lite kontroversielle ut, er de egentlig ganske nytenkende og banebrytende, ettersom utlånspraksis er noe som hittil har blitt holdt utenfor regulering. - Prinsippene er radikale rett og slett fordi det ikke finnes noe slikt fra før, fastslår Kobbeltvedt. - Dessuten legger de vekt på långivers medansvar.

I tillegg åpner Prinsippene for konkretisering og utdyping. Det åpnes blant annet for at gjeld kan erklæres ugyldig og for at restrukturering av gjeld skal skje raskt og rettferdig. Sivilsamfunnsrepresentantene i ekspertgruppa ville gjerne få inn en referanse til en uavhengig gjeldslettemekanisme. - Jeg ble glad for at det i det hele tatt står noe om restrukturering av gjeld i Prinsippene, og understreker at det åpner for videre arbeid med en gjeldslettemekanisme.

### Behov for konkretisering og implementering

For Kobbeltvedt er det viktig at sivilsamfunn definerer hva de mener bør legges i Prinsippene. I tillegg mener han at Norge også bør utdype hva de legger i Prinsippene. Dette er en mulighet for Norge å gå lenger enn Prinsippene, og tolke kreditors medansvar til å også omfatte områder som miljø, menneskerettigheter og arbeideres rettigheter.

Et annet forslag fra Kobbeltvedt er at Norge implementerer Prinsippene i låneavtaler gjennom Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK), Oljefondet og bilaterale avtaler. - Det er også på tide at Norge gjennomfører gjeldsrevisjonen de

lenge har lovet. Da kan Prinsippene legges til grunn for en slik revisjon, oppfordrer han.

Selv om sivilsamfunn gjerne skulle sett at Prinsippene ble bindende, anerkjenner Kobbeltvedt at de likevel kan ha mye kraft, dersom enkeltland begynner å bruke dem, firmaer legger dem inn i låneavtalene sine, og hvis de får støtte fra regionale grupperinger som Den afrikanske unionen og Samarbeidsorganisasjonen for det sørlige Afrika (SADC). Dette vil skape det Anne Gelpern kaller et "compliance pull", som kan gjøre at Prinsippene blir den gjeldende standarden til tross for at noen land ikke vil støtte dem. - Det var for eksempel det som skjedde med Oljefondets retningslinjer, påpeker Kobbeltvedt. Til tross for at

de kun styrer det norske fondets investeringer, har de blitt "gullstandarden" som andre statlige investeringsfond måles mot.

Kobbeltvedt mener denne prosessen har illustrert at Unctad kan være et effektivt og nyttig forum for denne typen diskusjoner. Det er et demokratisk organ som verken låner ut eller tar opp lån, noe som er viktig for å sikre en god prosess. Dessuten har Unctad tillitt blant land i Sør, og land i Nord kan heller ikke la være å forholde seg til det Unctad foretar seg. Det blir imidlertid viktig fremover å sørge for at andre aktører også får eierskap til Prinsippene.



Foto: SLUG

## 4. Sammendrag av anbefalinger til norske myndigheter

Norge har vist seg å være et foregangsland når det kommer til ansvarlig utlånspolitikk og gjeldsslette. Ikke bare har norske myndigheter finansiert prosessen bak Prinsippene for å fremme ansvarlig utlån og låneopptak, de har også selv slettet gjeld på bakgrunn av anerkjennelse av norsk medansvar som kreditor. Nå som Prinsippene er lansert, er det viktig at Norge fortsetter å være en pådriver for dette arbeidet. Norge bør derfor:

- Revidere norske fordringer og norsk utlånspraksis. Norsk utlånspraksis bør revideres for å undersøke om den er i tråd med Prinsippene, og dersom den ikke er det bør den endres. Hvis revisjonen avdekker at noen av fordringene stammer fra uansvarlig långivning, bør gjelda erklæres illegitim og slettes.
- Utdype og definere. Prinsippene er vage og generelle og må spesifiseres. Norge må definere mer konkret hva som legges i de ulike punktene.
- Implementere Prinsipper for ansvarlig utlån, for Garantiinstituttet for Eksportkreditt (GIEK), bilaterale lån, og for Oljefondets investeringer i statsobligasjoner.
- Inkludere en voldgiftsklausul i nye lånekontrakter, slik at eventuelle gjeldstvister skal kunne løses gjennom en voldgift. Det bør spesifiseres at prosessen må være uavhengig, og ta i betraktning både långiver og låntakers ansvar.

Samtidig er det viktig å bevare prosessens inkluderende karakter. Derfor bør Norge:

- Invitere til diskusjon om hvordan Prinsippene skal konkretiseres og implementeres. Da er det viktig å inkludere regjeringer, privat sektor, sivilsamfunn og internasjonale finansinstitusjoner.
- Initiere arbeid med å sette opp et rangeringssystem som kan vurdere i hvilken grad utlånerne og låntakere følger Prinsippene for ansvarlig låneopptak og utlån.
- Finansiere en utarbeidelse av et rangeringssystem for sivilsamfunn, for å kunne vurdere om land låner/gir lån i tråd med Prinsippene.
- Initiere arbeid med å sette opp en ny global og uavhengig gjeldsslettemekanisme som forankres i Prinsippene, men som også vurderer gjelds legitimitet.

Norge gjør allerede svært mye bra på gjeldsfeltet. Det er viktig at Norge fortsetter å:

- Støtte videre arbeidet med Prinsippene i Unctad. Unctads posisjon som et internasjonalt demokratisk organ som ikke selv er involvert i lånetransaksjoner, gjør institusjonen viktig for videre arbeid med Prinsippene.
- Støtte initiativ som bistår utviklingsland med kompetansebygging for å kunne bli mer ansvarlige låntakere. Dette inkluderer initiativ som Unctads Debt Management and Financial Analysis System (DMFAS) og Verdensbankens Debt Management Facility (DMF).

## 5. Kilder og videre lesing

Gelpern, Anne. 2012. Hard, Soft, and Embedded: Implementing Principles on Promoting Responsible Sovereign Lending and Borrowing. Unctad

Goldmann, Mathias. 2012. Responsible Sovereign Lending and Borrowing: The View from Domestic Jurisdictions. A Comparative Study Written for the United Nations Conference on Trade and Development. Unctad.

Huang, Meibo. 2012. China's Governmental Preferential Loans and the Performance of its Lending Responsibility. Unctad/Universidad Autónoma de Madrid

Justo, Juan. 2012. The UNCTAD's Principles and the United Nations

Convention against Corruption. Links and joint strategies. Unctad/Universidad Autónoma de Madrid

Ndikumana, Léonce. 2012. Principles for Prevention of Sovereign Debt Crises – A historical opportunity. TripleCrisis

Ndikumana, Léonce & James Boyce. 2011. Africa's Odious Debts. How Foreign Loans and Capital Flight Bled a Continent. ZedBooks.

Oyola, Jose R. & M. Sudreau. 2012. Fiduciary Relations: Legal Framework and Implications for Responsible Sovereign Debt Management. Unctad/Universidad Autónoma de Madrid

Raffer, Kunibert. 2012. Improving Debt Management on the Basis of UNCTAD's Principles. Unctad/Universidad Autónoma de Madrid

Reinhart, C.M. & K. Rogoff. 2009. This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly. Princeton University Press

Waibel, Michael. 2012. Out of thin Air? Tracing the Origins of the UNCTAD Principles in State Practice. UNCTAD/Universidad Autónoma de Madrid

Weidemaier, Mark. 2012. Producing Change in Sovereign Lending Practices. Unctad/Universidad Autónoma de Madrid



**SLUG**  
SLETT U-LANDSGJELDA

**Utgitt av Slett U-landsgjelda**

SLUG  
Kirkegata 5  
0153 Oslo  
slug@slettgjelda.no  
www.slettgjelda.no

Slett U-landsgjelda (SLUG) er en nettverksorganisasjon med over 40 tilsluttede organisasjoner. Aktivister og støttespillere sprer informasjon til opinion og beslutningstakere, og arbeider opp mot regjering og storting for å sette gjeld på dagsorden.

SLUG spiller en viktig rolle også internasjonalt, som en del av den globale gjeldsbevegelsen.

Se [www.slettgjelda.no](http://www.slettgjelda.no) for mer informasjon om arbeidet til SLUG.

